

Prawda o poczęciu Najświętszej Maryi Panny w kazaniach dominikanina Peregryna z Opola na tle wybranych średniowiecznych zabytków kaznodziejstwa polskiego

(streszczenie)

Opracowanie przedstawia stanowisko polskich średniowiecznych dominikanów wobec Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Czyni to śledząc drogę stopniowego przechodzenia z pozycji makulistycznych do immakulistycznych w polskiej teologii oraz pobożności maryjnej na podstawie wybranych zabytków średniowiecznych zabytków kaznodziejstwa polskiego. Po przedstawieniu głównych rysów tego procesu omawia najpierw XIV-wieczne kazania dominikanina Peregryna z Opola, który jednoznacznie wyraża przekonania makulistyczne. Następnie przywołuje XV-wieczne kazania Piotra z Miłosławia, które są świadectwem stopniowego przechodzenia w polskiej teologii oraz kulcie od tajemnicy poczęcia Maryi i Jej oczyszczenia w łonie św. Anny do Niepokalanego Poczęcia Matki Bożej. Na końcu reprezentuje kazania XVI-wiecznego Jana z Szamotuł (Paterek), który jest już wielkim czcicielem Niepokalanego Poczęcia. Przedstawione wyniki badań poświadczają, że, cztery maryjne kazania Peregryna z Opola, zredagowane na początku XIV w. są świadectwem opinii makulistycznej na temat poczęcia Matki Bożej. Wyrażają stanowisko przeważające w XIII i XIV-wiecznej szkole dominikańskiej, która znajdowała swoje oparcie w teologii dwóch wielkich autorytetów średniowiecza: Bernarda z Clairvaux oraz wielkiego mistrza zakonu Tomasza z Akwinu. Maryja została poczęta w grzechu pierwotnym a następnie uświęcona przez Ducha Świętego w łonie św. Anny. Autor zarazem na różne sposoby pragnie wyrazić wyjątkową, z niczym nieporównywalną, świętość Maryi, związaną z Jej Bożym macierzyństwem. Katechetyczny, pastoralny i ascetyczny charakter kazań sprawił, że polski dominikanin unikał wgłębiania się w dogmatyczne zawilości. Przenajświętsza Maryja jawi się przede wszystkim jako matka, dziewica, pośredniczka, przepiękna kobieta na duszy i ciele, wzór świętego życia, oczyszczenia, ascezy dla chrześcijan oraz Kościoła. Jeszcze nieznanne są teologiczne inspiracje Dunska Szkota, dopiero za ponad sto lat ukażą się dokumenty soboru w Bazylei oraz papieża Sykstusa IV a w ich następstwie teksty liturgiczne oraz kaznodziejskie coraz bardziej przychylnie stanowisku immakulistycznemu. Na terenach Polski kazania wrocławskiego dominikanina są świadectwem samego początku długiego procesu przechodzenia ze stanowiska makulistycznego na immakulistyczne. Kolejne etapy zostaną potwierdzone, między innymi przez średniowieczne XV-wieczne kazania z kolekcji Piotra z Miłosławia oraz XVI-wieczne immakulistyczne kazania Jana z Szamotuł. Kresem tego procesu będzie ogłoszenie dogmatu o „Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny bullą *Ineffabilis Deus* 8 grudnia 1854 r. przez papieża Piusa IX. Wobec braku innych dominikańskich świadectw, kazania Peregryna są reprezentatywnym świadectwem stanowiska dominikanów na ziemiach polskich XIII/XIV wieku. Wydaje się, że dominikanie na ziemiach polskich nie wnieśli nowych akcentów do dyskursu o Niepokalanym Poczęciu w Europie. Trzeba mieć na uwadze brak zachowanych

innych źródeł i skąpe dane, jakie przynoszą śladowe wzmianki. To wszystko ma istotny wpływ na prezentowanym obrazie zagadnienia.